

SÖVÉNYVÁGÓ KINEMATIKAI ÉS REZGÉS VIZSGÁLATA

INVESTIGATING THE KINEMATICS AND THE VIBRATION OF A HEDGE TRIMMER

Siktár Bálint*, Dr. Hegedűs György**, Dr. Kakuk József***

ABSTRACT

Hedge trimmers are handheld gardening power tools, used in households, where hedges or weaker vegetations are present. The aim of this paper is to investigate the mechanical behavior of a hedge trimmer that uses a circular eccentric disc firstly from a kinematic point of view, then from a vibration measurement point of view. During the vibration measurement, the FFT - Fast Fourier Transformation procedure is used to determine the source of vibration. This paper also aims to show how the different components affect the already mentioned vibration measurement results.

1. BEVEZETÉS

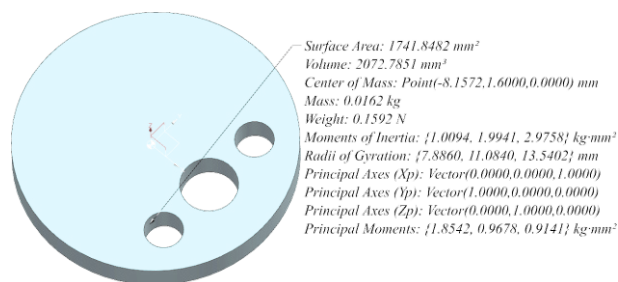
A sövényvágók kertészeti kéziszerszámok, melyeket elsősorban háztartásokban használnak, azonban professzionális felhasználási módok is előfordulhatnak. A gyártók egyik fő fejlesztési iránya a pengék hosszának növelése, mivel ennek következtében növelhető a vágási teljesítmény, valamint csökkenthető a tevékenységhez szükséges idő [1]. Ennek egyik hátránya, hogy magasabb a jelentkező terhelés, valamint a vibráció, ami fásasztóbb működtetést jelenthet, mely ergonomiai szempontból nem javasolt [2]-[4]. Az ilyen tulajdonságok kompenzálására a gyártók célja a vágóerő növelése, így könnyebb a kéziszerszámmal történő munkavégzés a hatékonyabb vágási műveletek következtében. A sövényvágókban elsősorban excentrikus tárcsákat alkalmaznak a forgó mozgás alternáló mozgássá történő átalakításához, ez a mechanizmus egy büttykös mechanizmusnak tekinthető [5]. Forgó – alternáló mozgás-átalakítás megvalósítására forgattyús mechanizmus is szóba jöhet, azonban ez a megoldás bizonyos korlátozásokkal jár, mert nagyobb méretű gépelemek jellemzik, ez pedig nagyobb tömeget jelent, a nagyobb tömeggel járó megoldásokat pedig célszerű kerülni a kéziszerszámoknál. A vágóerő szabályozására a vezérpálya alakjának megváltoztatásával van lehetőség, de ez magasabb zajszintet és rezgésszintet jelenthet [6], [7].

Jelen cikk egy kör alakú excentrikus tárcsa kinematikai tulajdonságait, a működés közben fellépő rezgési jellemzőit vizsgálja és ismerteti. A tanulmány további célja, hogy rávilágítson arra, hogy a nem mozgó alkatrészek hogyan befolyásolhatják a teljes rendszer rezgési tulajdonságait és a rezgésmérés eredményeit.

2. A KÖR ALAKÚ EXCENTERTÁRCSA KINEMATIKAI VISELKEDÉSE

Az excentrikus tárcsa kinematikai jellemzőinek vizsgálatához az elmozdulást leíró függvényt kell felírunk. Az ilyen típusú kézi szerszámok egyik legismertebb jellemzője a hajtó villamos motor fordultszáma.

A gyártók által megadott másik jellemző tulajdonság a lökethossz, ez a hajtott tengely – és az excentrikus tárcsa – geometriai méreteiből, valamint a hajtó motor fordulatszám alapján meghatározható. Megjegyzendő, hogy a motor egy fordulata alatt a kések két vágási műveletet végeznek – előre futáskor és vissza futáskor – emiatt a kettős lökete sebességet vesszük figyelembe a számítások során. A körkörös excenter geometriája az 1. ábrán látható.

1. ábra A kör alakú excentertárcsa jellemzői

A korábban említett mennyiségek számítása az (1) és (2) összefüggésekkel írható fel:

$$n_l = 2 \cdot n_{kl} = 2 \cdot 1600 \text{ min}^{-1} = 3200 \text{ min}^{-1} \quad (1)$$

ahol az n_l a löketek számát [min^{-1}], míg az n_{kl} a kettős löketek számát [min^{-1}] jelöli. Az egy lökethez szükséges idő számítása a

* PhD hallgató, Miskolci Egyetem Szerszámgépészeti és Mechatronikai Intézet

** Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Szerszámgépészeti és Mechatronikai Intézet

*** Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Szerszámgépészeti és Mechatronikai Intézet

$$t_i = \frac{1}{n_i} = \frac{60}{3200} s = 0,01875 s = 18,75 ms \quad (2)$$

összefüggéssel írható fel. Ennek ismeretében minden egyes időpillanathoz kiszámítható az elmozdulás. Ezt az elmozdulás függvényt felhasználva meghatározhatók az excentertárcsa kinematikai jellemzői. Az elmozdulás függvény idő szerinti első deriváltja adja a sebesség-, második deriváltja a gyorsulás függvényt. Egy kör alakú excentrikus tárcsa szinuszos elmozdulási függvénnyel rendelkezik, ezért célszerű az idő-elmozdulás párokat egy módosított koszinusz függvénnyel keresni, ennek oka, hogy ez a függvény könnyebben kezelhető. A módosított koszinusz függvény az

$$s = [-\cos(\varphi) + 1]e \quad (3)$$

alakban írható fel, ahol s az adott pillanathoz tartozó elmozdulás [mm], φ a szögelfordulás [°], e a sövényvágó excentertárcsájában a hajtott tengely furatának és a forgástengelyének excentrikus távolsága [mm].

Az excentert 36 db, egyenként 10°-os részre felbontva, meghatározhatók az idő-elmozdulás párok, melyek ezt

követően ábrázolhatók egy diagramban, majd közelítő függvény illesztését követően elérhető az elmozdulást leíró függvény [8], [9].

A kapott függvény polinomegyenletével leírható az elmozdulás, ez a polinom az

$$s(t) = 0,0024t^4 - 0,089t^3 + 0,874t^2 - 0,782t + 0,164 \quad (4)$$

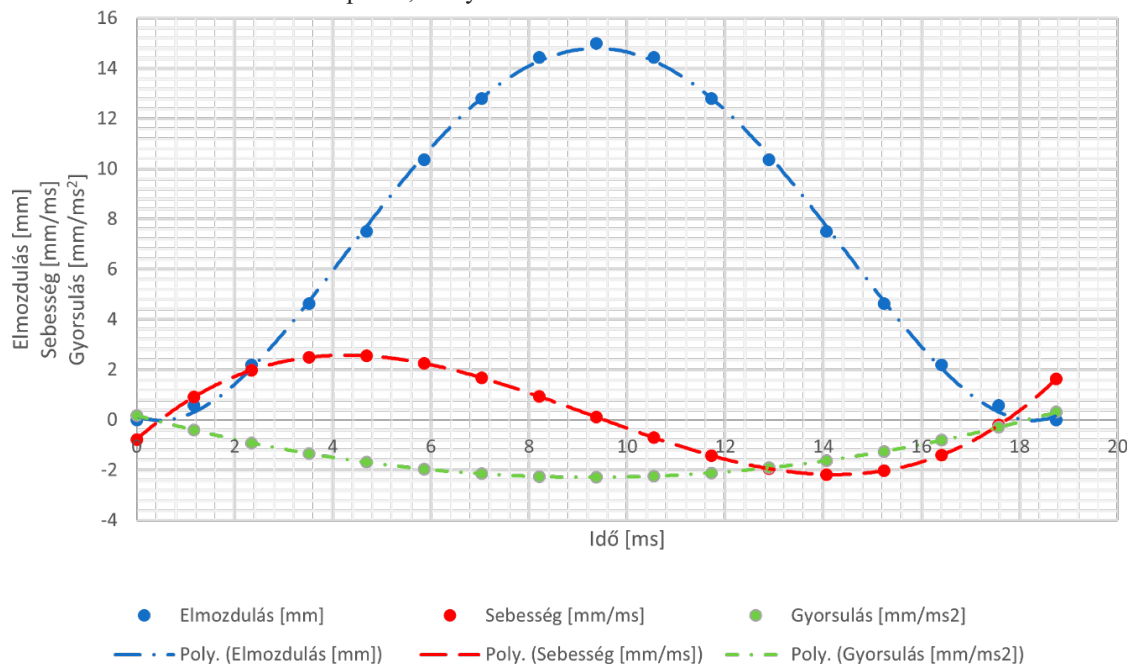
alakban írható fel. A (4) kifejezés idő szerinti deriváltja adja a sebesség függvényt, mely a

$$v(t) = 0,0096t^3 - 0,2644t^2 + 1,7488t - 0,7816 \quad (5)$$

a következő formában áll elő. A gyorsulás függvény az (5) kifejezés idő szerinti deriváltja alapján az

$$a(t) = 0,0288t^2 + 0,5328t + 1,7488 \quad (6)$$

alakban írható fel. A függvények ismeretében előállítható a kör alakú excenter mozgása során jellemző elmozdulás, sebesség és gyorsulás grafikon. A motor fordulatszáma alapján a (4) – (6) egyenleteket felhasználva a 2. ábrán látható grafikont kapható meg.

2. ábra A kör alakú excentertárcsa kinematikai függvényei

3. REZGÉSMÉRÉS A KÖR ALAKÚ EXCENTERTÁRCSÁT HASZNÁLÓ SÖVÉNYVÁGÓN

A kézi szerszámgép egyik legfontosabb jellemzője a zaj- és rezgésszint. Káros az egészségre olyan eszköz használata – bizonyos esetekben akár órákon át is –, melynek működése közben nagy intenzitású vibráció tapasztalható, függetlenül attól, hogy terhelte vagy terheletlen állapotban működik a berendezés. A

rezgés mérés segítségével a tervezők felismerhetik a hibákat, a termékfejlesztési fázisban problémákat detektálhatnak, és megelőző intézkedéseket hozhatnak. A rezgés mérés önmagában általában arra használható, hogy megvizsgáljuk, a gép működésében van-e probléma vagy sem, a forrás meghatározásához az *FFT – Fast Fourier Transformation* eljárást alkalmazzuk [10]. Az 1. táblázat tartalmazza a vizsgált gép főbb alkatrészeinek megnevezését, a percenkénti fordulatszámot (*RPM*), a másodpercenkénti fordulatszámot (*RPS*),

az élek/pengék számát és frekvenciáját hertzben (Hz). A vizsgált gép konstrukcióját tekintve egy kisebb, $z_1=4$ fogú ferdefogazású fogaskerékkel rendelkezik, amelyet a rotor tengelyére préselnek. Nagyobb ferdefogazású fogaskereke van melynek fogszáma $z_2=57$, ez a hajtott tengely, ahol a két excentrikus tárcsa található. A rotor tengelyére egy ventilátort is préselnek, a ventilátornak tizenhét lapátja van.

1. táblázat a komponensek releváns frekvenciái

Alkatrész neve	Fordulatszám [s]	Élek/fogak	Frekvencia [Hz]
Motor	384	1	384
Ventilátor	384	17	6528
Hajtó fogaskerék	384	4	1536
Hajtott fogaskerék	26,9	57	1533,3
Kés	26,9	2	53,8
Excentertárcsa	26,9	1	26,9

A kések két éllel rendelkeznek, ennek köszönhető, hogy képesek mind előre futáskor, mind visszafutáskor vágási műveletet végezni.

A berendezés további jellemzője, hogy a hajtásrendszer műanyag hajtóműházban kap helyet, valamint a gép teljes külső burkolata is műanyag. Ezek az anyagok hajlamosak bizonyos deformációt mutatni, aminek következtébe, hogy a mérési eredményeket torzítják. A rezgésmérés fontos jellemzője, hogy az FFT

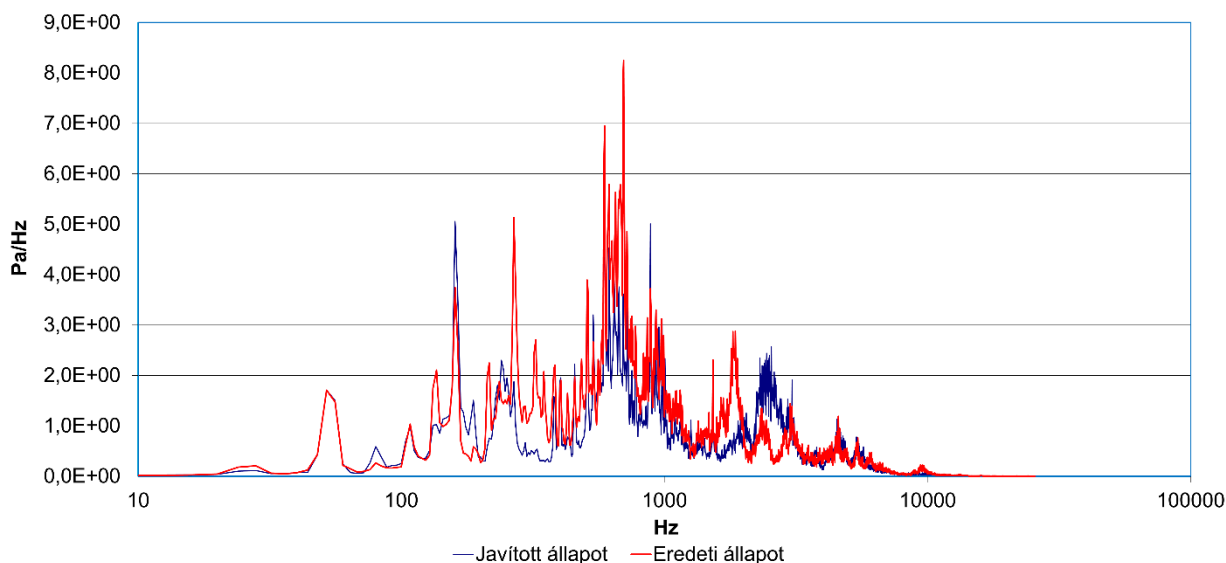
adatok a komponensek felső felharmonikusait is tartalmazzák.

Az FFT eredménye azt mutatja, hogy a gép rezgésének – vagy zajának – spektruma hogyan néz ki, az eszköz rezgésének spektrumát komponensekre bontja, a komponensek amplitúdóival. A gép tulajdonságai alapján kiszámíthatók a komponensekhez tartozó frekvenciák, majd a problémás komponensek megtalálhatók az FFT grafikonon.

Először vizsgáljuk meg a kezdeti állapotot. Látható, hogy a gyorsulás csúcsmplitúdója 700 Hz körül van. A probléma ezzel az, hogy ez a hajtáslánc bármely alkatrésze esetén fennállhat. Ez arra enged következtetni, hogy a probléma forrása talán nem a hajtáslánc alkatrészei között keresendő, ezért szétszedtük a gépet. Azt láttuk, hogy a belső ház, amely a hajtáslánc összes alkatrészét tartalmazza, egy korábbi beérkezésből került beépítésre. A korábbi állapot óta néhány kisebb javítás történt a komponensen, így az alkatrész cserére került. A ferdefogazású fogaskerekekhez megfelelő mennyiségű kenőzsírt adtunk, ami hatással van a zaj- és rezgéseredményekre is. A szerszám összeszerelése után egy második mérés történt.

A kapott eredmények ezúttal kedvezőbbek, a 700 Hz körüli csúcsmplitúdó eltűnt. Most a mérés eredménye 160 Hz-es csúcsmplitúdót mutat, ami nagyjából hatszorosa az excentertárcsa frekvenciájának (26,9 Hz), az eltérés a mérés bizonytalanságával magyarázható. 592 Hz-en egy másik csúcsmplitúdó található, ami körülbelül tizenegyszerese a kések frekvenciájának (53,8 Hz). Egy alsó csúcsmplitúdó található a grafikon elején, 52 Hz értékkel, ez vagy a kések (53,8 Hz) frekvenciája vagy az excenter első felharmonikusa (kétszer 26,9 Hz).

Spektrum analízis - Köralakú excentertárcsa

4. ábra A köralakú excentertárcsát használó sövényvágó spektrum analíziseinek összehasonlítása

A grafikon egy másik alacsonyabb csúcsamplitúdót mutat 2310 Hz-en, ami közel hatszorosa a rotor frekvenciájának (384 Hz). Ez azt jelenti, hogy a rotor kiegyensúlyozott, mert nem hoz létre túl magas rezgéseket a forgás során. Még egy csúcsamplitúdó található 3060 Hz-en, ami közel van a fogaskerék frekvenciájának duplájához (1533,3 Hz), ez az eltérés is leírható a mérés tűréshatárával. Szemléltetésképpen a két spektrum analízis egy diagramon került ábrázolásra, amit a 4. ábra szemléltet.

Most nézzük meg az ismeretlen elemeket a már javított grafikonban. A grafikon csúcsértéke 884 Hz, ami nem egészszámu többszöröse bármely frekvenciának. A grafikonon egy ismeretlen csúcsamplitúdó van 2500 Hz frekvencia körül, ez sem egészszámu többszöröse a frekvenciáknak sem.

Az összehasonlító grafikonon látható, hogy a javulás jelentős 700 Hz-en, azt mutatja, hogy nem volt probléma a késekkel (53,9 Hz), mivel ezen a frekvencián nincs különbség a két görbe között. 268 Hz frekvencián jelentős előrelépés történt a javítást követően, vagy a kések, vagy az excentrikus felharmonikusai miatt. A visszaszerelés után a diagram jobb oldali felén az egyik csúcs 1530 Hz értékről 3050 Hz értékre változott, alapvetően a két állapot váltott helyet. Megfigyelhető, hogy a módosítások, javítások miatt a gép rezgési eredményei változnak, az eredeti állapotban csúcs található 1860 Hz körül, azonban a javított állapotban az ehhez tartozó amplitúdó már alacsonyabb, valamint az eredeti állapotban 2330 Hz körüli területen alacsony a rezgés amplitúdója, ezzel szemben a módosításokat követően ugyanezen tartományon a rezgés amplitúdója már magasabb értékeket mutat.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Az excentertárcsa kinematikai jellemzőit leíró függvényei alapján megállapítható, hogy a hengeres excentrikus tárcsával rendelkező sövényvágó működése egyenletes, azonban a gyorsulási függvény alapján nem érhető el magasabb vágási erő ilyen geometriájú excentertárcsával – a gyorsulási függvényben nincsenek jól elkülöníthető csúcsok. Az FFT-elemzések megmutatták, hogy az álló komponensek hogyan befolyásolják az eszköz zaját és rezgését, valamint a hajtásrendszer kenési állapota, továbbá a kenőanyag tulajdonságai is nagymértékben befolyásolják a mért adatokat. Megállapítható az is, hogy a zajjal terhelt FFT-adatok összetevőinek a forrásaikhoz való kapcsolásához alaposabb elemzések szükségesek. Az is ismertetésre került, hogy az álló alkatrészek hogyan befolyásolják a rezgés eredményeit.

5. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A c2263193 számú projekt a kulturális és innovációs minisztérium nemzeti kutatási fejlesztési és innovációs alapból nyújtott támogatásával, a KDP-2023 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

6. IRODALOM

- [1] M. R. Kamandar, J. Massah, M. Jamzad: *Design and evaluation of hedge trimmer robot*, Computers and Electronics in Agriculture, vol. 199, p. 107065, 2022, <https://doi.org/10.1016/j.compag.2022.107065>
- [2] F. Roggio, E. Vitale, V. Filetti, V. Rapisarda, G. Musumeci, E. Romano: *Ergonomic Evaluation of Young Agricultural Operators Using Handle Equipment Through Electromyography and Vibrations Analysis Between the Fingers*, Safety and Health at Work, vol. 13, no. 4, Aug. 2022 <https://doi.org/10.1016/j.shaw.2022.07.003>
- [3] Y. Yüksel, H. Kocabas: *The Vibration of Disc Cam Mechanism*, Mechanism and Machine Theory, vol. 30, no. 5, July 1995, pp. 695–703, [https://doi.org/10.1016/0094-114x\(94\)00062-p](https://doi.org/10.1016/0094-114x(94)00062-p)
- [4] K. Y. Hao, L. X. Mei, Z. M. Ripin: *Tuned vibration absorber for suppression of hand-arm vibration in electric grass trimmer*, International Journal of Industrial Ergonomics, vol. 41, no. 5, pp. 494–508, 2011 <https://doi.org/10.1016/j.ergon.2011.05.005>
- [5] W.-T. Chang, Y.-E. Hu, W.-C. Chang: *An Improved Design for Rotating Balance of Assembled Type Conjugate Disk Cams*, Mechanism and Machine Theory, vol. 171, 2022, p. 104700 <https://doi.org/10.1016/j.mechmachtheory.2021.104700>
- [6] R. C. Andrade Lima, Q. Soares Rocha, A. C. Cazani, J. E. Guarnetti dos Santos, D. Simões: *Assessment of Hand-Arm Vibration in Semi-Mechanized Gardening Activities*, Journal of Vibration Engineering & Technologies, vol. 10, no. 6, pp. 2143–2149, Apr. 2022 <https://doi.org/10.1007/s42417-022-00480-5>
- [7] K. Y. Hao and Z. M. Ripin, *Nodal control of grass trimmer handle vibration*, International Journal of Industrial Ergonomics, vol. 43, no. 1, pp. 18–30, Jan. 2013, <https://doi.org/10.1016/j.ergon.2012.10.007>
- [8] J. O. Rawlings, S. G. Pantula, D. A. Dickey: *Applied Regression Analysis: a Research Tool {Springer Texts in Statistics}*, Dordrecht: Springer-Verlag New York Inc, 2001, ISBN 9780387227535
- [9] J.-P. Corriou: *Numerical Methods and Optimization: Theory and Practice for Engineers*, Cham: Springer International Publishing Ag, 2022, ISBN 9783030893668
- [10] S. D. Casey, M. Maurice Dodson, Paulo, A. Zayed: *Sampling, Approximation, and Signal Analysis*. Springer Nature, 2024, ISBN 9783031411304